

Írta: Bihari Zoltán, Szabó András, Valachi László

A mai fiatalok hétköznapi boldogsága – és hogyan szert tesznek rá (Részlet egy felmérésből)

A boldogság önmagában egy definiálhatatlan fogalom, illetve ahány ember, annyiféle felfogás. A vizsgálat révén nem próbáltuk mi sem megoldani ezt a talán sok ezer éves problémát, és nem kívántuk definiálni sem a boldogság napjainkra érvényes fogalmát. Megközelítésünk távolról sem filozófiai, sokkal inkább pragmatikus. Azokat a pontokat, kapaszkodókat kerestük, amelyek a mindennapok kisebb-nagyobb akadályain – melyek mindannyiunk elé tornyosulnak időnként – átsegítenek és további lendületet adnak. A boldogságot felfoghatjuk egyfajta emberi erőforrásnak is, ami segíthet bennünket továbblépni egy-egy konfliktuson, ami abban segíthet, hogy egy-egy probléma miatt ne rekedjen meg az életünk. A Kapocs önkéntesei úgy tapasztalták, hogy azok a problémás fiatalok, akik meg tudnak fogalmazni valami célt, vagy fel tudnak idézni olyan örömeket, amik a jövőben is reálisan elérhetőek számukra, vagyis van (valami vagy valaki) kapaszkodó az életükben, sokkal könnyebben lábálnak ki nehéz helyzetükből. Ugyanakkor borzasztó nehéz segíteni az olyanoknak, akik szeme előtt nem lebeg semmiféle elképzelés önnön boldogságukról. A felmérés lényegileg arra irányult, hogy megtudjuk, a fiatalok körében saját boldogságukról milyen kép él, mit jelent számukra a boldogság.

A megkérdezett fiatalok 46%-a vallotta magát általában boldognak. Ez az eredmény a különféle módon vizsgált csoportokban gyakorlatilag nem mutatott szignifikáns különbséget. A válaszok szerint a fiatalok boldogsága gyakorlatilag nem függ attól, hogy az ember milyen nemű, hol lakik és, hogy 15-19 vagy 20-24 éves-e. Az „általában boldog vagy?” kérdésre adott válaszok megoszlása attól sem függ, hogy a fiatal jár-e az iskolába, vagy szülei együttélnek-e.

Mégis vannak-e akkor egyáltalán, s ha vannak, melyek azok a tényezők, amelyek befolyásolják a boldogságra adott válaszokat, egyáltalán, a fiatalok számára mi az, boldogság?

A „Szerinted mit jelent, milyen az boldognak lenni?” kérdésre sokféle válasz érkezett. A harmónia, belső béke, szeretet, törődés, bizalom téma-• körökben kaptuk a legerőteljesebb válaszokat. A fiatalok a sikerélmény, a szabadságélmény, az elégedettség, pozitív érzelmi megnyilvánulás, a gondatlanság fogalmaival jellemezték még a maguk boldogságát – sok más, kisebb számban említett, talán kevésbé jelentős fogalom mellett.

A boldogságra vonatkozó kérdéseinket a jóval konkrétabb; könnyebben megválaszolható formában is feltettük. A fiatalok a „miért érzik magukat boldognak”, vagy hogy „mi kellene, hogy boldogok legyenek” kérdésekre adott válaszaikban toronymagasan vezetnek a tartozni valakihez, a szeretet, a törődés, a társ kategóriái. Viszonylag nagyobb számban említették még a sikerélményt, a harmóniát, a biztonságérzetet, az anyagi háttér, a kiegyensúlyozottságot – a domináns társas kapcsolatokhoz képest leszakadva.

Azt is megkérdeztük a fiataloktól, hogy szerintük, általában mi kellene az emberek (a többi ember) boldogságához. A választ adó fiatalok saját boldogságának megítéléséhez képest markáns eltérést nem kaptunk – némi különbséget hordozott azonban a környezet, a többi ember anyagi szükségleteinek boldogságára gyakorolt hatásával kapcsolatos megítélés. Vagyis a többieknek inkább anyagiasabbnak ítélték a fiatalok, mint amit önmagukról állítottak. Mindez utalhat arra a talán általános közmegítélésre is, miszerint a pénz igen

jelentős tényező az emberek számára, a fiatalok azonban önnön boldogságuk szempontjából jóval kevésbé tartják a pénzt lényegesnek.

Alapvető összefüggések

A boldogságra vonatkozó megítélések, vélemények jellemzően torzultak a választ adó fiatalok saját tapasztalatai, saját hangoltsága következtében. Azok az emberek, akik önmagukat boldognak tartották, a többiek között a boldogabbak arányát 30, 84%-ra becsülték, míg az önmagukat boldogtalannak ítélik a fiatalok 21, 39%-áról gondolták, hogy boldog. Meglepő, hogy tényleges arányt (46%) mindkét csoport jóval alábecsülte. Talán ehhez a tényhez járul hozzá az, hogy napjainkban a közhangulat egyszerűen nem kedvez az egyéni boldogság kimutatásának. És az sem vitás, hogy nagyon szeretünk panaszkodni.

A fiatalok kevésbé anyagiak, mint azt ők saját magukról gondolják. Sokkal inkább meghatározó szerintük az egyes emberek életében, boldogságában a kiegyensúlyozott érzelmi élet, a harmonikus családi légkör, a szeretet, a társkapcsolat. Mivel a fiatalok gondolataiban a jelen világ, a társadalom és annak tagjai jóval anyagiasabbak, mint végül is, amit a kérdőívre adott válaszok megmutatnak, jellemző és talán meghatározó tévedésnek vagyunk tanúi. Alábecsülik a fiatalok a boldogok arányát. Világosnak tűnik, hogy az őket körülvevő társadalmi közeg, a média, a közhangulat felénk egy fogyasztás diktálta, sikerorientáltabb, pénzközpontúbb világképet sugall és közvetít, mint ahogy azt önnön boldogságuk elérése szempontjából lényegesnek tartanak. Ha pedig a közvélemény az emberek boldogságához anyagiasabb attitűdöt tulajdonít, rendel hozzá, mint amilyen az valójában, akkor mások, a többi ember boldogságának a megítélése, legalábbis ebből a szempontból, torz lesz. De talán nem ezek az egyedüli magyarázatok. Mintha a választ adó fiatalok hajlamosabbak lennének az önáltatásra, mintha a felnőtté válás lélektani feltétele lenne az, hogy a fiatalok korosztályukat jóval nagyobb arányban vallják boldognak.

Megdöbbenő azért, még ha tudomásul is kell vennünk, hogy a mai fiatalok az elkövetkező 40-50 év múlva (öregkorukra) várható boldogságszintet még a mainál is sokkal kedvezőtlenebbül ítélik meg. Egyszerűen nem ringatják magukat hosszú távon illúzióban. A kérdésre adott válaszokat úgy is olvashatjuk, hogy a fiatalok a világ folyását rossznak ítélik meg a boldogságra nyíló esélyek szempontjából. Arról az anyagi, fogyasztásban kiteljesedő társadalmi közegről mondanak véleményt, amelyben élünk, amelynek alapján a hozzájuk érkező jelekből prognosztizálva a jövőben élni fognak. Mindenképpen felhasználandó figyelmeztetés, hiszen a civilizáció, a „nyugati” életforma nem ígér a fiatalok számára a mainál jobb esélyt az emberi boldogságra.

Figyelemre méltó konkrétumok

Úgy gondoljuk, hogy érdemes néhány adatot önmagában véve is szemügyre vennünk. A megkérdezettek 48%-a állította azt, hogy már megfordult a fejében az a gondolat, hogy öngyilkosságot kéne elkövetnie, s 11% meg is próbálta már, azaz volt öngyilkossági kísérlete. Tudjuk azt, hogy hazánk élenjár a világon az öngyilkossági mutatójával, mégis az új nemzedékeken belül újra és újra megismétlődve, véleményünk szerint, különösen döbbenetesek ezek az arányok. A felnőtté válás folyamatában sokszor bizonytalanodunk el, sokszor érezhetjük az állapotunkat, élethelyzetünket labilisnak és időnként kilátástalannak. Ezzel az érzéssel könnyen párosulhat a reménytelenség, a kiúttalanság érzése. Úgy tűnik, mindezzel együtt könnyebben fordul meg a fiatalok fejében az öngyilkosság megkísérlése. Az öngyilkossági kísérleteket – a drogokhoz hasonlóan – a fiatalok egyfajta (kifejezetten

rossz) válaszában tekintjük, a-melyet saját élethelyzetükre adnak. A kapott eredményeket kifejezetten ijesztőnek és magasnak tartjuk, az ilyenfajta önpusztító, önsors-rontó „válaszok” senki esetében sem kínálnak valós megoldást. A magunk részéről úgy gondoljuk, a mai fiatalok között ekkora mértékben az öngyilkossággal próbálkozóknak nem feltétlenül kellene előfordulniuk.

Ha nemek szerint vizsgáljuk az öngyilkosság gondolatának előfordulását, érdekes különbségekre bukkanunk. A fiúk 43, 8%-a, a lányok 52, 4%-a gondolt már arra, hogy véget vet az életének. Kérdésként könnyen felmerül bennünk még egy lehetséges következtetés, hogy amíg a fiúk a problémáikra talán hajlamosabbak valamilyen szer használatával válaszolni, addigi a lányok inkább az öngyilkossággal kacérkodnak. A többi válasszal egybevetve úgy tűnik, lehetnek ilyen tendenciák. Egy szélesebb körű kutatás eredményei kellenek azonban ahhoz, hogy erre valójában válaszolni tudjunk. A tényleges öngyilkossági kísérlet – bár az arányok (11%) óriásiak – előfordulása számszerűen oly kevés (33 fő), hogy ez nem teszi lehetővé az alaposabb elemzést. Az előbb említett tendencia itt is felfedezhető – a lányok 12, 4%-a, a fiúk 9, 8%-a próbálkozott már öngyilkossággal – azonban mindebből további következtetés csak egy további kutatás révén állapítható meg.

Optimistának a megkérdezettek 56%-a vallotta magát, pesszimistának 35%, míg a maradék 9% nem tudta eldönteni, hogy borús, vagy derűlátás jellemző magára. Ez önmagában vizsgálva azt a képet sugallná felénk, hogy a fiatalok alapvetően inkább optimisták, mint pesszimisták. Azonban érdemes megnéznünk az emberek jövőbeni – 40-50 év múlva esedékes – boldogságára vonatkozó véleményeket.

Rögtön szembeötlik számunka a néni éppen derűs, egyáltalán nem optimista jövőkép, amely látszólag ellentmond a saját magukról vallott nézeteknek. S itt ennek kapcsán fel kell hívnunk a figyelmet egy érdekes tapasztalatra. Olyan kérdéseket tettünk fel, melyek nagyban érintik és befolyásolják a fiatalok önmagukról alkotott képét. A válaszok nyilvánvalóan idealisztikusak, a saját személyiségük védelmének reakciójaként születtek. „Vannak-e céljaid, melyet megvalósíthatónak tartasz?”. A kérdésre borzasztó nehéz egyértelműen nemmel felelni, hiszen ez az egész életünk értelmét kérdőjelezné meg, és mindenképpen komoly disszonanciaérzést váltana ki. Ennek megfelelően mindössze 7, 7% válaszolt nemmel, 88, 6% pedig igennel. Hasonló jellegű kérdés volt a következő: „Van-e szilárd hited?”. Erre a kérdésre is viszonylag magas százalékban adtak igenlő válaszokat (63%). Mindezen kérdéseknek a sorába tartozik a már említett „optimista-pesszimista” kérdés is. A fenti kérdések abban közösek, hogy mindegyike gyakorlatilag idealisztikus, a saját magukról alkotott idealizált, általános képére vonatkozik, talán azt is mondhatjuk, hogy az álmairól szól. A konkrét kérdésekre: „El tudod-e képzelni magad, milyen leszel 10 év múlva?” 50, 7% válaszolt nemmel, 44, 6% igennel. A már említett „emberek 40-50 év múlva” kérdés, pedig már nem is a kérdezettre irányul, hanem úgy általában az emberekre, és láthattuk, hogy a vélemények ekkor még inkább megváltoztak. A fiatalok -mikor saját magukról, különösen a saját énképüket befolyásoló kérdésekről nyilatkoztak – teljesen érthető és természetes módon a véleményüket lényegesen megszépítették, de az alapvetően borús tekintetük a világra, a bizonytalanságuk megmutatkozott a konkrét kérdések esetében (öngyilkosság, emberek hány százaléka boldog, emberek 40-50 év múlva). Ezt úgy is felfoghatjuk, mint az álmok, az ideák és a valóság, a realitás közötti szakadékot. A kettő között természetüknél fogva mindig különbség van, és mi úgy gondoljuk, ezek az álmok addig töltik be a funkciójukat, amíg azok önmagunk számára valóban reálisnak tűnnek, amíg úgy érezzük, hogy az álmunk elérhetőek, megvalósíthatóak: Az eredményeink alapján mindössze annyit mondhatunk, a szakadék óriási a fiatalok fejében az álmok és az általuk megélt valóság között.

A boldogsággal kapcsolatos összefüggéseket megnéztük már néhány dimenzióban, érdemes azonban alaposabban is szemügyre venni az adatokat. Eddig azt néztük meg, hogy az „Általában boldog vagy-e?” kérdésre adott válaszok milyen összefüggésben álltak érzelmi stabilitással, optimizmussal, öngyilkossággal stb. Ahhoz azonban, hogy az összefüggések egyértelműbbek és kellően megalapozottak legyenek, a vizsgált boldogságot több dimenzió alapján határoztuk meg. Azokat fogjuk boldognak hívni, akik a következő három kérdésre igennel feleltek: „Általában boldog vagy-e?”, „Elégedett vagy-e az életeddel?” és „Úgy élsz-e, ahogy szeretnél?”. 60 fő válaszolt igennel a három kérdésre, ők lesznek tehát a „boldogok”, 40 fő válaszolt mindhárom kérdésre nemmel, ők lesznek a „boldogtalanok”.

	Boldog 60%	Boldogtalan 40%
Érzelmileg kiegyensúlyozott	68,3	10,0
Van szilárd hite	73,3	47,5
Optimista	70,0	32,5
El tudja magát képzelni 10 év múlva	60,0	50,0
Gondolt már öngyilkosságra	28,3	60,0
Megkísérelte az öngyilkosságot	1,6 (1fő)	15,0 (6 fő)

Az összefüggések még szembeötlőbbek, mint az előzőekben. Láthatjuk, a legnagyobb különbség az érzelmi stabilitással kapcsolatos, tehát a boldogság érzése elsősorban – az általunk feltett kérdések közül – az érzelmi kiegyensúlyozottságtól függ. Hasonlóan szoros az összefüggés az öngyilkosság gondolatának felmerülése, illetve a tényleges öngyilkossági kísérletek és a boldogság között. Ez talán egyébként is evidenciának tűnhet, nem okozhat különösebb meglepődést. Figyelemre méltó, hogy a boldogok közül mindössze egy fiatal próbált véget vetni az életének, míg a 40 boldogtalan fiatalból 6, azaz 15%-uk.

A tartozni valakihez érzése, a társra, barátokra vágyás, a válaszokat adó fiatalok szerint a boldogság elsődleges kritériuma, amely nagyon szorosan kapcsolódik az érzelmeinkhez, így az érzelmi stabilitáshoz, vagy instabilitáshoz is. Úgy tűnik, a boldogság elsősorban érzelemfüggő a mai fiatalok körében, elsősorban az aktuális érzelmeik határozzák meg azt, hogy boldognak érzik-e magukat vagy nem. Mindez jól láthatóan kihat az öngyilkossági mutatókra is, feltehetően az öngyilkosságok mögött jórészt érzelmi problémák állnak.

A felmérésünk szempontjából a leglényegesebb, legérdekesebb szempont – amint azt a tanulmány elején jeleztük – a boldogság és a szerek használata közötti összefüggés megvizsgálása. Először nézzük meg a „boldogok” és boldogtalanok” érintettségét a különböző szerekekkel összefüggésben (a kritérium ugyanaz, mint az előbbieken):

	Boldog (60 fő) %	boldogtalan (40 fő) %
Rendszeresen cigarettázik	26,7	42,5
Rendszeresen (min, heti egyszer) fogyaszt alkoholt	36,7	50,0

A jelentős aránybeli különbségek egyértelműen mindhárom drognál megmutatkoznak. A cigaretta és az alkohol esetében hasonló mértékű különbségek vannak a két csoport között, 13, illetve 16 százalékpont, a kábítószer kipróbálásánál azonban nagyobb különbséget találunk. A három drog közül a kábítószer az, amelyik leginkább összefügg a lelki komfortérzetünkkel, sőt azt is láthatjuk, hogy a „boldogtalanok” között a kábítószer kipróbálása gyakoribb, mint az alkohol vagy a cigaretta rendszeres fogyasztása. A kábítószer megjelenése – úgy tűnik – a fiatalok számára valójában egy újfajta menekülés lehetősége a problémákból, a csalódottságból. Mivel új, egy új reményt és új tévutat is kínál. Azt azért semmiképp nem állíthatjuk, hogy a szereket kizárólag a magukat boldogtalannak érző fiatalok használják. Az életükkel elégedett, magukat boldognak valló fiatalok is jelentős arányban érintettek, kb. minden harmadik-negyedikük. Mindez két dolgot vet fel bennünk. Egyrészt lehetséges, hogy a drogok használata a fiatalok körében annyira elterjedt, amennyire megszokott, hogy számukra teljesen elfogadottá vált, így a szereknek a kiutkeresésen kívül egyéb fontos funkciói is vannak. Az elsődleges tényezők – a szülői minta és a baráti közösség szokásai – hatására intenzív kapcsolatba kerülhetünk akár a cigarettával, akár az alkohollal – ahogy ezt az egyes szerek elemzésénél láttuk. Másrészt pedig – s ezt szintén láthattuk a szerek motivációinál – nagyon fontos szerepet játszik a fiataloknál a kíváncsiság. Ez ahhoz vezet el bennünket, hogy sokan egyszerű kíváncsiságból próbálják ki egyik-másik szert, majd pedig (sokan közülük) a bűvöletükbe esnek, és rendszeres fogyasztókká, függővé válnak. Azt tehát semmiképp nem állítjuk, hogy a lelki komfortérzet az egyedüli lényeges elem a szerfogyasztással összefüggésben, de ahogy azt az adataink elárulják, kétség kívül az egyik meghatározó szempont. Érdeemes megnéznünk azt is, vajon más összefüggései is vannak-e a különféle szerek fogyasztásának, és ha igen, milyenek.

A válaszok szerint a boldogság, és az életünkkel való elégedettség függ össze elsősorban a kábítószer kipróbálásával, majd közvetlen ez után az érzelmi stabilitás, és az anyagiakkal való elégedettség. Azaz ha valaki a kábítószerrel kipróbálta már, akkor valószínűleg boldogtalanabbnak, elégedetlenebbnek érzi magát, minden bizonnyal érzelmileg kevésbé kiegyensúlyozott, és az anyagi helyzetével is kevésbé elégedett, mint aki még nem próbálta ki. Az öngyilkosság gondolata és az öngyilkossági kísérlet is lényegesen gyakoribb a kábítószerrel már próbálók között. Figyelemre méltó, hogy az öngyilkossági kísérlet háromszor gyakrabban fordul elő a rendszeres dohányosok és a kábítószer kipróbálók között, a rendszeres alkoholfogyasztóknál ez az arány még magasabb, közöttük ötször gyakoribb az öngyilkossági kísérlet, mint az alkalmi ivóknál. Jelentős különbség van annak megítélésében, hogy az emberek hány százaléka boldog; akik még nem éltek kábítószerrel, lényegesen magasabbra becsülik a boldogok arányát. Ennek a hátterében az áll, hogy a kábítószerrel nem próbáló fiatalok általában véve boldogabbnak is érzik magukat, ami a véleményükre is kivetítődik, többre becsülik a boldog emberek arányát. A világot azonban

mindannyian hasonlóképpen borúsán látják, nem függ a kábítószer kipróbálásától az erre vonatkozó véleményük. Szilárd hit dolgában sincs lényeges különbség közöttük, sőt mintha egy árnyalattal a kábítószer-próbálók felé fordulna a mérleg, mintha nekik lenne valamivel nagyobb hitük. Az alkohol és a cigaretta fogyasztásával kapcsolatosan is hasonlóak a tendenciák. Látunk itt-ott egy-egy hangsúlybéli eltolódást, azonban gyakorlatilag mindhárom szer fogyasztása hasonlóképpen függ össze a táblázatban jelzett kérdésekkel.

A kábítószer

A fiatalok kábítószerrel kapcsolatos viszonyának megismerését kiemelten fontosnak tartjuk, ugyanis -mai ismereteink szerint – elsődlegesen ők a kábítószeres potenciális fogyasztói. A kábítószer viszonylag „új lehetőség” a mesterséges örömforrások között. Amíg egymás egészségére iszunk vagy az idegességünk levezetésére elszívunk egy-egy szál cigarettát, addig a kábítószer még nem épült be a társadalmi szokásaink közé, megjelent közöttünk és igazán nem is nagyon tudjuk, hogyan viszonyuljunk hozzá.

Vizsgálatunk kábítószerrel kapcsolatos eredményei szerint néhány kérdésben egységes vagy közel egységes vélemény uralkodik a fiatalok között: gyakorlatilag egyértelmű (98, 7%) számukra, hogy a kábítószeres függőséget okozhatnak, és a nagy többség (87, 9%) szerint a következmények súlyosabb betegséggel is járhatnak. Abban is viszonylag egyetértenek, hogy kismértékben fogyasztva is káros az egészségre, 58, 7%-uk állítja ezt. Mindössze 1% gondolja azt, hogy nem okozhat függőséget, és hogy egyáltalán nem káros az egészségre, 4% pedig úgy véli, nem okozhat egyáltalán betegséget.

A többi kérdésre adott válaszok esetében már jobban megoszlanak a vélemények. A fiatalok 35, 2%-a elutasítja a kábítószer használatát, azaz úgy vélekedik, hogy az embereknek egyáltalán ne lehessen kábítószerrel foglalkozniuk. 19, 8% pedig azzal értett egyet, hogy a kábítószerrel mindenféle korlátozás nélkül szabadon lehessen használni. A korlátozással kapcsolatos álláspontok közül mi kettőt emeltünk ki, az egyik azok véleménye, akik a mennyiséget korlátoznák, másik vélemény szerint a meghatározott helyen történő használat lenne inkább elfogadható. Az előbbivel 22, 5%, az utóbbival 15, 4% értett egyet. Összességében tehát jellemzőbb vélemény az elutasítás, de jelentős arányban megjelentek a részben vagy teljes egészében megengedő álláspontok is. Ugyanez vonatkozik annak megítélésére is, hogy bármelyik kábítószer vagy csak bizonyos fajta kábítószer, illetve, hogy a rendszeres használat vagy egykét alkalom idéz elő függőséget. 22, 5% látja úgy, hogy csak bizonyos fajta kábítószer és csak rendszeres fogyasztás esetén okoznak függőséget, 20, 1% szerint csak bizonyos fajta kábítószer, de már egy-két alkalom után is, 36, 2 százalék szerint bármelyik kábítószer rendszeres fogyasztása és 15, 8% szerint, pedig bármelyik kábítószer már egy-két alkalom után is függőséget okoz. Mindezek alátámasztják azt a feltételezésünket, hogy nincs a fiatalok között egységes, általánosan elfogadott vélemény a kábítószer-fogyasztás megítélésében. A válaszok viszonylag egyenletes megoszlása ugyanakkor kifejezi a társadalom bizonytalan és tisztázatlan viszonyát a kábítószerhez és véleményünk szerint jelzi a tájékozatlanságot, információhiányt, esetleg az egymásnak ellentétes információk jelenlétét is.

Egyfelől örülhetünk ennek, hiszen mindez azt jelzi, hogy a kábítószeres valójában nem váltak még a kultúránk részévé, és nem jelennek meg a fiatalok döntő többségének mindennapjaiban sem. Sőt az is kiderül, a korosztály érzékeli a kábítószeres valamilyen mértékű veszélyét, és jelenlétével tulajdonképpen tisztában van. Elgondolkodtató azonban az a zűrzavar, amely a fogyasztás megítélésénél és kábítószereshez való viszonynál jelentkezik. Ez kiderül abból, hogy amíg az általános jellegű kérdésekre – függőség, káros

hatás a szervezetre – egységes a fiatalok válasza, addig a saját gondolataik a szerről rettentő színes, már-már kaotikus képet mutatnak, olyannyira, hogy nemhogy egységes képről, de szinte tendenciákról sem beszélhetünk. A lehető legpozitívabb hozzáállástól a semleges át a legélesebb elítélésig mindenféle válasz nagyszámban előfordul. Sokaknak a mámor, a jókedv, a buli jut eszükbe a kábítószerrel, másoknak a veszély, a szorongás, a menekülés. Összesen 157 egyértelműen pozitív asszociáció, és 216 negatív asszociáció fordult elő a válaszok között. A többi több mint 200 válasz kábítószernevek, Hollandia, vagy például a 60-as évek említése. Vizsgálatunk alapján önmagában erről annyit kimondhatunk, hogy a fiatalok körében a kábítószer megítélése inkább negatív, mint pozitív, de azt már semmiképp nem állíthatjuk, hogy a fiatalok hozzáállása elítélő volna.

Már ezekből a válaszokból is kiderül, a fiatalok egyaránt tisztában vannak a kábítószeres kellemes és káros vonatkozásaival. Mivel a sajtóban, és a propagandában szinte kizárólag a káros hatásokról hallhatunk, azt feltételezzük, hogy jelentős arányban kipróbálták már a kábítószeres valamilyen fajtáját vagy a szűkebb környezetben a meglévő tapasztalatok alapján terjednek, ismertek a kellemes hatások is.

Azt gondoljuk, hogy talán semmiképp nem fordultak volna elő ilyen magas számban pozitív asszociációk, ha nem lenne mögötte valamilyen személyes tapasztalat. Ez különösen olyan válaszokra vonatkozik, melyek kifejezetten a kábítószer konkrét használatával járó érzéseket fejezik ki, mint például repülés, kábulat, álom, lebegés stb. (63 fiatal említett ilyet, azaz a megkérdezettek 21%-a).

Szintén figyelemre méltóak azok a százalékok, melyeket a fiatalok a korosztályuk érintettségére, a kábítószeres kipróbálására és a rendszeres használatra vonatkozóan nyilatkoznak. Véleményük szerint a 15-24 év közöttiek 43, 4%-a kipróbálta már a kábítószer valamilyen fajtáját, 17, 4% pedig rendszeres fogyasztó. A kipróbálás motivációját elsősorban a kíváncsiságban és a személyes, lelki problémákban látják, de fontos hangsúlyt kap még a társaság, a barátok, ismerősök hatása is. A fiatalok több mint fele (52, 3) megemlítette a kíváncsiságot, és pontosan minden második a személyes problémákat. A kíváncsiság említése kifejezi a kábítószer újszerűségét, ami önmagában is vonzó lehet sokak számára, a problémák nagy arányú jelenléte a válaszok között, pedig arra világít rá, hogy a korosztály szerint a kábítószeresnek elsődlegesen egy problémamegoldó, a fájdalmakra, sebekre gyógyírt ajánló funkciója van. Emögött ott rejlik az is, hogy a problémás élethelyzetek megnövelik a veszélyeztetettséget, sőt egyenesen ez az egyik alapvető feltétele annak, hogy kipróbálják a kábítószeres.

A fiatalok 41, 9%-a állította azt, hogy próbálta már valamilyen kábítószerfajtát. S bár láttuk azt, hogy a kábítószer nem vált a mindennapok részévé, nem vált általánosan elfogadottá, láthattuk azt is, hogy jelentős mértékben megjelent a fiatalok között. Az asszociációk tendenciái, a saját feltételezésük (43, 4%) és a saját állításuk is mind ez irányba mutatnak. Így reálisnak tartjuk kijelenteni, hogy 40-50% közöttre tehető a kábítószeres már ki-próbálók aránya a 15-24 évesek között. Külön is hangsúlyoznunk kell azonban, úgy látjuk, hogy ez az arány napról napra növekszik, és a vizsgálatunk mindössze egy pillanatfelvételnél tekinthető. A Diáksziget óta eltelt néhány hónap alatt az arány valószínűleg megközelítette az 50%-ot.

A kábítószerfajták között magasan kiemelkedik a marihuána, ezt követi a hasis, és számottevőnek tekinthetjük még az LSD-t és a tripet. A kipróbált szerek között megemlézték néhány esetben a heroint, a kokaint, az amfetamint, a morfiómot, az ópiumot és a mákteaát. Ezek előfordulása arányaiban jelentéktelen, azonban figyelemre méltó, hogy a legintenzívebb hatású szerekre is vannak saját tapasztalataik, és ma már nem

elérhetetlen hozzájutni akár a heroinhoz, akár a kokainhoz. Választék tehát bőségesen van, a többi már csak pénz és kapcsolatok kérdése.

Fontosnak tartottuk megnézni, hogy az alapadatok összefüggéseiben kikre jellemző inkább a kábítószer kipróbálása. Egyértelműen megállapíthatjuk, hogy a fiúk sokkal érintettebbek, mint a lányok (20%-kal felülreprezentáltak). Ugyanakkor a községiiek lényegesen (22%-kal) alulreprezentáltak, így a fővárosiak és a városiak aránya magasabb, mint a populáció egészében. Ez különösen a városiakra jellemző, 16%-os a felülreprezentáltságuk.

Ki kell emelnünk a 20-24 éves városi fiúkat, akik 75%-a próbálta már a kábítószerrel. Az átlaghoz képest kiemelkedik még a 20-24 éves budapesti lányok érintettsége, náluk ugyanez az arány 65%. Az idősebb községi lányoknál a legkisebb arányú a kábítószer kipróbálás (25%) és az átlaghoz képest jóval alacsonyabb mutatók vannak még az idősebb városi lányok és a fiatalabb községi lányok esetében. Azt mondhatjuk, hogy a községekben még viszonylag kevésbé jelent meg a drog, és különösen a lányok azok, akik nem élnek a kábítószerrel. Természetesnek gondoljuk, hogy a kínálati piac először a fővárosban összpontosul, de láthatjuk azt is, hogy ezen az első stádiumon túl vagyunk, hiszen a vidéki városokat hasonló mértékben elárasztotta a kábítószer. Úgy tűnik, igény, kereslet mindenütt van rá, és látva a folyamatot az az érzésünk, hogy rövid időn belül a községekben is intenzívebben meg fog jelenni.

Óriási különbségek mutatkoznak abban, hogy valaki jár-e iskolába vagy sem, együtt él-e a szüleivel vagy sem, illetve, hogy a szülei együtt élnek-e vagy nem. A kábítószerrel kipróbáltak 80%-kal többen nem járnak iskolába, mint a többiek. Ez azt jelenti, hogy közel kétszer annyian nem járnak iskolába közülük. Ugyanakkor több mint kétszer annyian vannak közöttük olyanok, akik már nem élnek együtt a szülőkkel. A többiekhez képest 43%-kal több közöttük az elvált vagy özvegy szülők aránya. A családi háttér mindenképp meghatározó tényező a veszélyeztetettségben, a „csonka” családok, melyek önmagukban is sok problémát hordozhatnak, jelentősen megnövelik annak az esélyét, hogy a gyerek kipróbálja a kábítószerrel. Ugyanígy fontos tényező a szülőktől való leválás, hiszen ez is jelentősen megnöveli a kipróbálás esélyét. Azt feltételezhetnénk, hogy ez összefügg a korrallal is, de az eredmények azt mutatják, hogy az idősebbek és a fiatalabbak egyaránt ugyanolyan mértékben érintettek. Nem igaz tehát az a feltételezés, hogy a 20-24 év között gyakoribb a kipróbálás, mint a 15-19 év között. Kiemelhetjük még a család és az iskola (mint elsődleges szocializációs intézmények) rendkívül lényeges szerepét. Érdekes összefüggésekre bukkanunk, ha megvizsgáljuk a kábítószerrel már kipróbáltak és a kábítószerrel kapcsolatba nem kerülő többiek asszociációi és véleményei közötti különbségeket. A 157 pozitív asszociációból 102-t olyan fiatalok említették, akiknek személyes tapasztalataik vannak.

	Kábítószerrel	
	próbáltak	Nem próbáltak
Pozitív asszociációk (157)	102	55
Negatív asszociációk (216)	66	150

Ugyanezek a fiatalok mindössze 66 negatív asszociációt mondtak a 216-ból. Ha figyelembe vesszük, hogy 42% tartozik ide, akkor a 31 %-nyi arányuk a válaszok között 26%-os alul reprezentáltságot mutat. A pozitív asszociációk között viszont a 65%-nyi arányuk 55%-os felülreprezentáltságot jelez. A kábítószerrel próbáltak 55%-kal többször említették pozitív asszociációt, mint negatívát, a nem próbáltak viszont 172%-kal, azaz közel

háromszorosan többször mondtak negatív, mint pozitív gondolatokat. Ebből egyértelműen kiderül, hogy akik személyes tapasztalattal rendelkeznek, jellemzően pozitívak a gondolataik, míg akiknek nincs tapasztalatuk, sokkal negatívabban tüntetik fel a kábítószerrel. Ha valaki megpróbálja, kialakul benne egy pozitív kép, jó dolognak tartja és háttérbe szorulnak azok a szempontok, amik a kábítószer veszélyes oldalát jelzik. Ez nem azt jelenti, hogy ezekkel nincsenek tisztában, hiszen korábban láthattuk, hogy a veszélyes oldalt is érzékelik, azonban előtérbe kerülnek a kellemes hatások. A megengedés, illetve a korlátozás szempontjából is jóval megengedőbbek a tapasztalattal rendelkező fiatalok. Hajlanak arra, hogy korlátozás nélkül lehessen kábítószerrel foglalkozni, míg a többiek alapvetően úgy gondolják, hogy egyáltalán ne lehessen. Ez alátámasztja azt a következtetésünket, hogy aki kipróbálja a kábítószerrel, annak a szemében a kábítószer már nem egy elvetendő dolog, hanem kifejezetten kellemes, és a kábítószerrel elítélő attitűdök átkerülnek a „ló túloldalára”. Mindez felveti bennünk a kérdést, vajon nem lenne-e célravezetőbb az elrettentés és a rémtörténetek helyett (melyek a „drogos” rendezvényeket jellemzik) a fiatalok[^] objektív, tárgyilagos tájékoztatása a kábítószer-fogyasztás minden velejárójáról. Talán így a kábítószerrel kipróbálók nem maradnának magukra, nem hárítanak el a szerintük öszintétlen propagandafogásokat használó, így elöttük kevésbé hiteles szakintézmények segítségét.

Végezetül érdemes megnéznünk az előbbi szempontok szerint (próbálta-e már vagy nem) a kábítószer fogyasztásának motivációiról vallott nézetek közti különbségeket.

Motiváció	próbálók 125	nem próbálók 173	Összesen 298
Személyes problémák	51 (40,8%)	98(6,6%)	149
kíváncsiság	75(60%)	81 (46,8%)	156
társaság	41 (32,8%)	40(23,1%)	81

A három leggyakoribb válasz közül mindhárom esetben lényeges különbségek vannak a vélemények között. Az ő részükről a válaszok pusztán feltételezések, hiszen ők maguk még nem érintettek a kérdésben, de a feltételezésüket mégis komolyan kell venniük, lényeges információt hordoz. Hogy ez mennyiben van így, azt a későbbiekben látni fogjuk, mikor a problémák, az öngyilkosságok és a szerfogyasztások közötti összefüggéseket fogjuk megnézni. A feltételezésünk az, hogy a szerhasználat mögött az egyik jellegzetes tényező a személyes probléma, viszont maguk az érintettek ezt a tényezőt kevésbé említik, háttérbe szorítják ahhoz képest, amit a többiek mondanak a kérdésben. Mindez felveti bennünk azt a gondolatot, hogy ha egy fiatal kipróbálja a kábítószerrel, hajlamos lesz a problémák jelentőségét háttérbe szorítani, kevésbé fogja fontosnak tartani. Ezt tekinthetjük egyfajta önáltatásnak is, hiszen majd látni fogjuk, hogy a probléma masszív partnere a kábítószerrel kipróbálásának; vagy felvethetjük azt is, hogy a használat után a kellemes élmények elhomályosítják a motiváció negatív oldalait. A társaság és a kíváncsiság arányai szintén különbségeket mutatnak a két csoport között, itt azonban fordított az eltérés, mint a személyes problémáknál, azaz a nagyobb arányok a ki-próbálóknál találhatók. A társaság vonatkozásában azt mondhatjuk, hogy a baráti közeg nagyon jelentős hangsúlyt kap, hatása meghatározó lehet a kábítószerrel kipróbálásában, hiszen főként azok említik, akiknek az életében már megfordult a kábítószer. Ugyanez a csoport a kíváncsiságot mondta a leggyakrabban, míg a másik csoport a személyes problémákat. Mindezek a különbségek

azért érdekesek, mert kifejezik, hogy nincs egységes vélemény a motivációk tekintetében a próbálók és a nem próbálók között. Mindez kifejezi azt is, hogy a kábítószer még viszonylag új jelenség – legalábbis ilyen széles körben – és nem alakult ki egységes vélemény a fiatalok között. (Az alkohol és a cigaretta esetében nincs ez a fajta szakadék a motivációkkal kapcsolatban.) De jelentheti ugyanakkor azt is, hogy a kábítószer akár egyszeri fogyasztása is felkeltheti a vele próbálkozók további érdeklődését.

Összefoglalóan mondhatjuk azt, hogy a kábítószer kipróbálásának valószínűségét a megfelelő családi, iskolai háttér hiánya, a személyes” problémák és a közvetlen környezetünk, a barátok befolyásoló ereje megnöveli. A vizsgálat eredményeiből a mai fiatalok boldogsága főbb tendenciáinak megállapítására szorítkozhattunk, további, részletesebb összefüggések vizsgálatára és elemzésére nem térhettünk ki. Úgy véljük, alapvető elképzeléseink beigazolódtak, és láthattuk, hogy a mai fiatalok között lényeges összefüggések mutatkoztak a drogok fogyasztása, és a boldogság érzése között. Azt is le kell azonban szögezni, hogy a lelki komfortérzet nyilván nem az egyetlen szempont a drogok használatának vizsgálatakor. Azt még sok egyéb tényező is befolyásolja. Hogy mi mégis erre helyeztük a hangsúlyt, az abból adódik, hogy gyakran szeretünk átsiklani a konkrét személyes emberi problémákon. Elég, ha csak a nyilvánosság előtt megjelent „drogvitát” említjük, amelyben a „Konrad-pártiak” és a „másik oldal” látványos, de annál kevésbé tartalmas és színvonalas szópárbajt folytat(ott), amiből vajmi kevés haszna van a szakembereknek és a segítségre szorulóknak. Azt reméljük, ez a rövid tanulmány talán nagyobb segítséget és érdemi támpontokat nyújthat azok számára, akik szakemberekként, vagy önkéntesként komolyan szeretnének segíteni a mai fiatalok helyzetén.

(A tanulmány a Kapocs Ifjúsági Önsegítő Szolgálat önkéntes munkatársai által végzett vizsgálat eredményeinek felhasználásával készült. A vizsgálat ideje: 1994. augusztus-október. Az első rész lapunk 1996/6-os számában jelent meg.)